

AZ ÁTFOGÓ SZEXUÁLIS NEVELÉSI PROGRAMOK KRITIKÁJA

Puskás Balázs

Tanulmány

AZ ÁTFOGÓ
SZEXUÁLIS NEVELÉSI
PROGRAMOK KRITIKÁJA

Puskás Balázs

Tanulmány

Borítókép forrása: Flickr

BEVEZETÉS

A nemrég elfogadott „pedofiltörvény” kapcsán kirobbant vitákban a salátatörvény ellenzői gyakran felvetették, hogy az LMBTQIA+ ideológiák iskolai terjesztésének korlátozása „különösen káros”¹ lehet a tanulók szexuális fejlődésére, illetve a törvény „frontális támadás a szólásszabadság és a gyermekjogok ellen”². A közösségi médiafelületeken folyó viták során gyakran találkozhattunk olyan hozzászólásokkal, amelyek a hagyományos szexuális értékrend képviselőit retrográdnak, avítnak minősítették. A sajtóban és az internetes felületeken közölt kritikák egyike-másika pedig azt vetette fel, hogy a hagyományos értékrendet képviselők egyenesen ellenzik a szexuális nevelést, sőt olyan kommentelők is voltak, akik a szexuális oktatás teljes hiányát vizionálták a köznevelési intézményekben.

Ez utóbbi kapcsán sokszor elhangzott a fősodor-vonalú médiumokban az „átfogó szexuális nevelés” (ÁSZN) fogalma, illetve az, hogy a fejlett, nyugati társadalmakban ennek a szexuális nevelésnek az áldásos hatásaiból részesülhetnek az ottani fiatalok.

Bár az ÁSZN egy több, mint 60 éve létező megközelítés a szexuális oktatási-nevelési tanmenetek között, idehaza mégis kevesen tudják, valójában mit is takar, milyen alapelvek, milyen módszerek jellemzik. Pedig, ahogy támogatói azt sokszor fel is hozzák, elterjedtsége a fejlettnek mondott világban széles körű, és a nemzetközi szervezetek feltétel nélküli támogatását élvez.

A továbbiakban megvizsgáljuk az átfogó szexuális neveléssel kapcsolatos fontosabb dokumentumokat, véleményeket, a történeti kialakulását, elterjedtségét, illetve definícióit és legfontosabb jellemzőit. Megismerkedünk továbbá a vele versenyző más szexuális nevelési programokkal, illetve a tanulmány végén bemutatunk egy, a keresztény tanításon alapuló, magyar fejlesztésű átfogó nevelési programot.

---

¹ Telex, 2021. június 10., 15:29 <https://telex.hu/belfold/2021/06/10/pedofil-ellenes-torvenyjavaslat-homoszexualitas-lmbtq-felvilagositas-szulesesi-nem-nem-valtoztatasi>

² Telex, 2021. június 16., 18:36 <https://telex.hu/belfold/2021/06/16/pedofilelles-torveny-homoszexualitas-tuntetes-demonstracio-sandor-palota-ader-janos>

FONTOSABB DOKUMENTUMOK, VÉLEMÉNYEK

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) egyik fontos, a témában kiadott dokumentuma a 2018-ban publikált Nemzetközi Gyakorlati Útmutató a Szexuális Nevelésről³. A dokumentum az átlagos szülő, pedagógus számára meglehetősen extrémnek mondható javaslatokkal él. A gyerekeket 5 éves kortól tanítani kellene arra, hogy mit jelent a gender mint társadalmi konstrukció; a 10 évesek számára a maszturbációt mint „teljesen természetes dolgot” mutatná be; az általános iskolásokat pedig a dokumentum ajánlásai szerint be kell vezetni a „nem tradicionális családok” kategóriába, különös hangsúlyt fektetve az LMBTQIA+ jogokra.⁴

Az ENSZ irányelvek mindemellett a fiatalkorúakat fogamzásgátlásra és szükség esetén az abortusz végzésére buzdítják, olyannyira, hogy az abortuszpiar óriásai, mint pl. a Planned Parenthood Federation⁵, és az ENSZ ügynökségek is nyíltan elismerik⁶ azt, hogy az átfogó szexuális nevelés programjai „növelik a keresletet” a „reproduktív egészségi szolgáltatások” iránt.

Az elsősorban a koronavírus pandémia kapcsán eszünkbe jutó globális egészségügyi szervezet, a World Health Organization (WHO) még ennél is korábban vezetné be a gyermekeket a szexualitás rejtelmeibe. „A szexuális nevelés alapelvei és eredményei.”⁷ c. dokumentumban a szerzők részletesen ismertetik a szexualitással kapcsolatos oktatás, nevelés hátterét, illetve a WHO által felvázolt céljait, alapelveit és módjait. A dokumentum, annak II. részében egy táblázatos formában tárja elének a képzési anyagot: ebben kiokosítja a nevelőt, hogy milyen információkat adjon át, illetve mely készségek, attitűdök kialakulását segítse elő a gyermekekben, korcsoportok szerint.

A szexuális nevelés megkezdését már 4 éves kor előtt fontosnak mondja.⁸ Javasolja, hogy konkrét szexuális információkat adjunk át a babakorból éppen kinőtt gyermekeknek. Ezt azzal indokolja, hogy így tud megvalósulni a gyerekeknél a „szexualitás témájának normalizálódása” – bármit is jelentsen ez. Ennek fényében javasolja többek között az információ átadását „élvezet és örömszerzés a saját test érintésével, kora gyermekkori maszturbáció” témában.

„Az azonos neműek közötti barátság és szerelem”⁹ kérdéskörét pedig 4-6 éves kor között javasolja tárgyalni, ahogy „a család különböző felfogásai” is az e korcsoport számára fontosnak tartott információk között szerepelnek.

Felmerül a kérdés, hogy ez a fajta, az ENSZ, a WHO és a nagy nemzetközi egészségügyi szolgáltatók által szorgalmazott nevelés milyen hatással van a gyerekekre, a tizenévesekre. Bár rengeteg cikk, interjú, írás szól az átfogó szexuális nevelés áldásairól és pozitív hatásairól, ezzel kapcsolatos meggyőző evidenciát felmutatni eddig nem sikerült.

Már maga az említett ENSZ dokumentum sem szolgál ilyennel; bár a 10. sz. mellékletében¹⁰ közöl egy összefoglaló adattáblát, annak megállapításai nem túl biztatóak. A vizsgált országok 67%-ában pl. az ÁSZN a szexuális élet megkezdésének időpontjára nem volt hatással, a képzés után a fiatalok kétharmada pontosan ugyanakkor létesítette első szexuális kapcsolatát, mint a képzés előtt. Csupán 33%-uk várt tovább, de hogy mennyivel, arról nincs adat. A szexuális aktusok gyakoriságát ugyanígy alacsony hatásokkal (csak a diákok 31%-a létesített kevesebb szexuális kapcsolatot a képzést követően, mint előtte) tudta csökkenteni, azt ismét nem tudjuk, hogy pontosan mennyivel. Ami bizonyosan nőtt a képzések hatására, az az óvszerhasználat (40%-kal) és a különböző fogamzásgátlók használata (szintén 40%-kal).

³ Az iránymutatást végül az ENSZ nem fogadta el, ugyanis a „kevésbé fejlett” országok, köztük Oroszország ellene szavazott. A dokumentum teljes szövege itt érhető el: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260770>

⁴ Ibid

⁵ Az említett szervezet az egyik támogatója pl. az Essential Packages Manual: Sexual and Reproductive Health and Rights Programme for Young People c. kiadványnak, amely magát elsősorban egy „emberi jogi alapú” dokumentumként definiálja. Az írásban több helyen is megemlíti, hogy a szexuális és reproduktív egészséget elősegítő szolgáltatók feladata, hogy megfeleljenek a „növekvő keresletnek”.

⁶ Christopher Castle, az UNESCO egészségügyi és oktatási részlegének vezetője úgy nyilatkozott, hogy ezekkel a programokkal „növelni kell az ifjúság számára alkalmas és elérhető szexuális és reproduktív egészséggel kapcsolatos szolgáltatásokat, hiszen ez a fajta szexuális nevelés keresetnövekedést fog okozni”: https://c-fam.org/friday_fax/unesco-pushes-controversial-sex-ed-rejected-general-assembly/ Utolsó hozzáférés: 2021.09.01.

⁷ http://www.szexualpszichologia.hu/who_iranyelvei.html#4.____A____szexu%C3%A1lis____nevel%C3%A9s____alapelvei____%C3%A9s____eredm%C3%A9nyei Utolsó hozzáférés: 2021.09.03.

⁸ Ibid – II. Fejezet, 3. cím: „Miért kezdődjön a szexuális nevelés 4 éves kor alatt?” Utolsó hozzáférés: 2021.09.03.

⁹ Ibid – II Fejezet, 3. cím: Mátrix Utolsó hozzáférés: 2021.09.03.

¹⁰ <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260770> 128. oldal Utolsó hozzáférés: 2021.09.03.

Az ÁSZN-t támogató nagy szervezetek egy másik kutatásában is tetten érhetőek hasonló következtetések, csúsztatások. Az UNESCO 2015-ben „globális tanulmányt”¹¹ készített az átfogó szexuális nevelésről, illetve annak implementációjáról. A tanulmány során (már annak címében is) azt a benyomást keltik a szerzők, mintha egy világszintű, minden országra kiterjedő vizsgálat történt volna. Ugyanakkor a riportból, annak gondos áttanulmányozása során kiderül, hogy az a szerzők által nem meghatározott elv szerint kiválasztott országokat vizsgál¹²: az 1. sz. mellékletben világossá teszik, hogy „válogatott országokról”¹³ van szó. A tanulmányban 48 afrikai, ázsiai, latin-amerikai és nem EU-s európai országot vizsgáltak.

Egy konkrét példával szeretném megmutatni azt a fajta inkohereciát, amire már többször utaltam: a tanulmány, annak negyedik fejezetében („Az országok adatainak elemzése”) közli, hogy a vizsgált országok közel 80%-ában stratégiaileg vagy a döntéshozás irányelveiben támogatják az ÁSZN-t. Az 1. sz. mellékletben közölt adatok ezzel szemben azt mutatják, hogy a 48 vizsgált országból mindössze 28-ban implementálták részben (5) vagy egészben (23) az ÁSZN-t az iskolai tantervekbe (58%) a „nemzetközi sztenderdeknek megfelelően”, azaz az UNESCO és a WHO ajánlásai szerint. További 11-ben a felülvizsgálat valamely szakaszában járnak, illetve 9 országban egyáltalán nem alkalmazzák. Ezeket az adatokat ebben a bontásban a főszöveg nem közli, ott csupán generalizált következtetéseket olvashatunk.

A 80%-os támogatottság tehát csak akkor igaz, ha a felülvizsgálat alatt álló országokat is beleszámoljuk ebbe a körbe. Ugyanakkor az nem derül ki a dokumentumból, hogy miért és milyen várható eredménnyel zajlanak ezek a felülvizsgálatok, hiszen egyáltalán nem biztos, hogy ezek lezárását követően a „kívánt sztenderdek” alkalmazása fog megtörténni...

Még egy példa: szintén a negyedik fejezetben többek között kiemelik azt, hogy „a genderrel és a szexuális jogokkal kapcsolatos tartalmak a vizsgált régiók mindegyikében hiányoznak vagy nem adekvát módon kerülnek bemutatásra”.¹⁴ Nehezen lehet azt értelmezni, hogy ezek után a tanulmány konklúziójában hogyan juthatnak az elemzők mégis arra a következtetésre, hogy „a bizonyítékok alapján tisztán látszik, hogy az általános szexuális nevelés hozzájárul a gender-egyenlőséghez”, hiszen korábban ők maguk szögezték le, hogy a vizsgált országok szinte egyikében sem alkalmazzák az ehhez megkívánt sztenderdeket.

Nem szükséges komolyabb elemzésekbe bocsátkozni, a számok alapján és az elemzések fényében is az látszik, hogy átütő eredményről a legnagyobb jóindulattal sem lehet beszélni, még akkor sem, amikor azokat a statisztikákat, tudományos igényűnek mondott analíziseket nézzük, amelyeket maga a program kidolgozója rendelt meg.

Ha pedig a független kutatásokat vesszük górcső alá, akkor az eredmény még kevésbé teszi indokolhatóvá a globális szervezeteknek és egészségügyi szolgáltatóknak az átfogó szexuális nevelés iránti lelkesedését. Egy nemrég publikált tudományos elemzés¹⁵ mellett érvel, hogy az átfogó szexuális nevelés megbukott, annak globális bevezetése indokolatlan, sőt káros lenne.

A kutatást végző szakemberek összesen 103 iskolát vizsgáltak meg (60 amerikai és 43 más országbeli intézményt), és azt találták, hogy ezek közül csak 6 olyan volt, amelyben az átfogó szexuális nevelés hatására egy éven át tartó javulás következett be a vizsgált kulcsterületeken (szexuális absztinencia, óvszerhasználat, nem kívánt terhesség elkerülése, nemi betegségek elkerülése).

Míg az iskolák 87 %-ában a kulcsterületeken való effektív hatást nem sikerült elérni, addig az intézmények 16%-ában az ÁSZN kifejezett negatív hatást tett: növekedett a szexuális aktivitás, csökkent az óvszerhasználat, több nemi erőszakot követtek el, nőtt a nem kívánt terhességek és a nemi betegségek aránya.¹⁶

¹¹ Emerging evidence, lessons and practice in comprehensive sexuality education – a global review; <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243106>
Utolsó hozzáférés: 2021.09.06.

¹² Ibid, 4. fejezet: Analysis of country data

¹³ Ibid, Annex 1.

¹⁴ Ibid, 34. oldal

¹⁵ Re-Examining the Evidence for Comprehensive Sex Education in Schools. The Institute for Research and Evaluation, 2019. https://www.institute-research.com/CSEReport/Global_CSE_Report_12-17-19.pdf

¹⁶ Re-Examining the Evidence for Comprehensive Sex Education in Schools. The Institute for Research and Evaluation, 2019 – executive summary https://www.institute-research.com/CSEReport/Global_CSE_Report_12-17-19.pdf

AZ ÁTFOGÓ SZEXUÁLIS NEVELÉSI PROGRAMOK KRITIKÁJA

Ezek a mérések mind napjainkban készültek, olyan társadalmakban, melyek már évtizedek óta a 60-as, 70-es években lezajlott szexuális forradalom¹⁷ kívánalmainak megfelelő szexuális viselkedésformák szerint élnek.

A szexuális forradalmat követő évtized időszaka a mi kutatásunk szempontjából nagyon érdekes, mégpedig azért, mert ez az időszak egybeesik az ÁSZN alkalmazásának robbanásszerű növekedésével a fejlett nyugati országokban, közöttük is elsősorban az Egyesült Államokban, ahol jelentős kormányzati finanszírozással vezették azt be az állami iskolákban.¹⁸ A vizsgált időszakban (1970-1980) a kormány 4000 százalékkal növelte az ÁSZN-re szánt támogatás összegét.

A következmény lesújtó volt: a tizenévesek nem kívánt terhességeinek száma 20 %-kal nőtt, az abortuszok száma pedig megduplázódott¹⁹. Pár évvel később, 1986-ban a Johns Hopkins Egyetem kutatása is a fentieket igazolta, a dokumentum szerint az ÁSZN nem csökkentette a nem kívánt terhességek számát²⁰.

Egy, a Planned Parenthood Federation (Amerika első számú abortusz szolgáltatója, az ÁSZN egyik legerősebb szószólója) által ugyanabban az évben készített felmérés²¹ pedig azt mutatta ki, hogy azok a tinédzserek, akik olyan szexuális nevelésben részesülnek, amelyek fogamzásgátlásra tanítják őket, hamarabb kezdenek szexuális életet élni, mint azok, akik ilyen képzésben nem vettek részt.

A kutatásokból kirajzolódó kép azt mutatja, hogy az ÁSZN hatásai annak alkalmazásának első évtizedében kifejezetten károsak voltak, igazából hozzájárultak a napjainkra konszolidálódott negatív trendek kialakulásához. A jelenlegi helyzetet vizsgálva pedig a legjobb esetben is csak annyit tudunk leszűrni a statisztikákból, hogy a már kialakult trendeket (korai tinédzserkori szexuális aktivitás, megnövekedett promiszkuitás) konzerválják.

Egy további célja a szexuális nevelésnek a nemi betegségek visszaszorítása a fiatalok között. A korábban idézett, 2019-ben közzétett független kutatás adatai ebben a szegmensben sem nevezhetők pozitívnak vagy biztatónak: „Az Egyesült Államokban minden 4. szexuálisan aktív tizenéves lány valamilyen nemi betegségtől szenved, a nemi betegségek száma a fiatalok között emelkedőben van, a HIV fertőzöttek 45%-át pedig (ez globális adat) a 15-24 éves korosztály adja”.²²

Mindezeket az adatokat látva az ENSZ-nél vagy a WHO-nál dolgozó szakembereknek minimum el kellene gondolkodnia azon, hogy más, a lefektetett célok megvalósulását jobban szolgáló iskolai nevelési formát kellene támogatni. Mert bár vannak más, bizonyítottan hatásosabb módszertannal dolgozó nevelési programok is, ezek a szervezetek úgy tűnik, mintha ezek iránt nem érdeklődnének.

---

¹⁷ A szexuális forradalom kifejezés egy olyan időtartamot jelöl, amelynek során a szexuális viselkedésformák alapvető változáson esnek át, értve ezalatt elsősorban egy megnövekedett liberalizációt. Az Egyesült Államokban ennek kiobbantójaként 2 forrást szoktak megjelölni: az egyik az ún. Kinsey Reportok, amelyek alapjaiban alakították át a nyugati világnak az emberi szexualitásról alkotott nézeteit (Alfred Kinsey biológus volt, később megalapította a róla elnevezett intézetet. 2 könyvet írt a fenti témában, ezeket nevezik Kinsey Reports-nak: A férfi szexuális viselkedése (1948) és a Nő szexuális viselkedése (1953)). A másik pedig a szájon át bevezetett fogamzásgátlók elterjedése volt, amelynek első változatát 1960-ban hagyta jóvá az USA Gyógyszerészeti Ügynöksége.

¹⁸ Thomas Lickona: Where Sex Education went wrong. <https://www.ascd.org/el/articles/where-sex-education-went-wrong> Utolsó hozzáférés: 2021.09.01.

¹⁹ Ibid

²⁰ D. A. Dawson (1986), "The Effects of Sex Education on Adolescent Behavior," Family Planning Perspectives 18, 4: 162–170.

²¹ L. Harris, (1986), "American Teens Speak: Sex, Myth, TV, and Birth Control," poll commissioned by the Planned Parenthood Federation of America. in: <https://www.ascd.org/el/articles/where-sex-education-went-wrong> Utolsó hozzáférés: 2021.09.01.

²² https://www.institute-research.com/CSEReport/Global_CSE_Report_12-17-19.pdf 4. oldal; Utolsó hozzáférés: 2021.09.03.

TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉS

A modern kori szexuális nevelés gyökerei a 18. századig nyúlnak vissza. Ebben az időszakban kezdték a szexualitást közügyként kezelni: „ennek okai között szerepel az állam közegészségügyi szerepvállalásának növekedése”²³, a szekuláris ideológiák erősödése és a tudományok fejlődése. A szexuális nevelés három főszereplője a család, az állam, azon belül is a közegészségügy, és ekkor még kis mértékben az iskola – mindemellett jelentős szerepe van az egyházaknak és az értelmiségnek is²⁴.

A 19. században már kifejezetten a szexuális nevelést elősegítő nyomtatványok is születnek. Angliában pl. „több ilyen jellegű publikációt bocsátottak ki, elsősorban a szülőket segítve a gyermekeik felvilágosításában. Mindazonáltal az iskolákban a II. világháborút megelőzően nagyon ritkán fordult elő, hogy formális szex edukációban részesültek volna a diákok, ha mégis, akkor inkább higiéniai kontextusban.”²⁵

A II. világháborút követően kezdett el az iskolákban terjedni a szexuális nevelés. Az Európát minden irányból tömegesen elárasztó katonák által terjesztett szifilisz és gonorrhoea (közismertebb nevén tripper) miatt fontossá vált a nemi betegségekkel kapcsolatos prevenció, következésképpen ez a szexuális nevelésben is szerephez jutott.

Az ötvenes években a hangsúly a reprodukzív szerveknek és azok működésének bemutatásán volt, ebben az időszakban vált az emberi szexualitás a biológia órák részévé.²⁶

A 60-as, 70-es években a korábban már tárgyalt szexuális forradalom hatására a szexuális nevelés átalakult, a nemi betegségekkel kapcsolatos prevenció és a nemiség általános ismereteinek átadása mellett megjelentek az ismert (és a WHO jelenleg érvényes irányelvei szerint mára már meghaladott – l. később)²⁷ prioritások: a szexuális aktivitás kezdetének késleltetése, a szexuális partnerek számának csökkentése, a nemi betegségek és a tinédzserkori terhességek megelőzése.

A szexuális nevelés iskolai története Európában lassan 70 éve tart. Földrészünkön (és a világon) először Svédországban vezették be hivatalosan és kötelezően mint iskolai tárgyat 1955-ben (ma már Svédországban külön tanterve van az ÁSZN-nek, melyet nagyon nagy részben más tantárgyakba integráltak).²⁸

Az 1970-es és 80-as években egyre több nyugat-európai ország kezdte el az iskolai tantervek részévé tenni a szexuális nevelést. Németország 1968-tól, Ausztria 1970-től, Hollandia és Svájc a 70-es évektől tette azt kötelezővé az iskolákban. Később elterjedté vált a dél-európai országokban, például Portugáliában és Spanyolországban is, Írországon pedig, ahol a „vallásos ellenállás hagyományosan erős volt, a szexuális nevelés 2003-ban vált kötelezővé az általános- és középiskolákban.”²⁹

A kötelező vagy legalábbis opcionálisan ajánlott szexuális nevelés elterjedtsége világszerte viszonylag jelentősnek mondható. A WHO és az UNESCO által javasolt sztenderdek szerinti, átfogó szexuális nevelés alkalmazása a fejlettnak mondott világban általánossá vált:

²³ Forrai Judit: Szexuális nevelés, szexuálpszichológia; http://real-eod.mtak.hu/436111/Tanulmanyok_2012_25_Fornai_Szexualis_nevelés_szexuálpszichologia.pdf 158. oldal Utolsó hozzáférés: 2021.09.04.

²⁴ Ibid

²⁵ Michael Reiss: A brief history of sex education <https://www.open.edu/openlearn/body-mind/health/health-studies/brief-history-sex-education> 1. oldal; Utolsó hozzáférés: 2021.09.04.

²⁶ Ibid

²⁷ A WHO korábban már idézett irányelvei (http://www.szexuálpszichologia.hu/who_iranyelvei.html#4. *A szexuális nevelés alapelvei* *eredményei*) egy új, „holisztikus” megközelítést javasolnak a korábbi, „negatív megközelítés” helyett: „A hagyományos szexuális nevelés a nemiség olyan, potenciális veszélyeire koncentrált, mint a nem kívánt terhességek és a nemi úton terjedő betegségek. Ez a negatív megközelítés gyakran ijesztő a gyermekek és fiatalok számára; azon kívül figyelmen kívül hagyja az információs és viselkedési készség iránti igényeiket; így legtöbbször nincs jelentősége a saját életükre nézve. A *holisztikus megközelítés* a szexualitást az emberi lehetőségek tág tereként értelmezi, s olyan lényeges készségek kialakításához segíti a gyermekeket és fiatalokat, amelyek révén önmaguk határozhatják meg nemiségüket és kapcsolataikat a fejlődésük minden szintjén. Elősegíti, hogy képesebbé váljanak nemiségük és partnerkapcsolataik kielégítőbb és felelősebb alakítására. Ezek a készségek a lehetséges veszélyek megelőzése szempontjából is lényegesek.”

²⁸ Sexuality Education in the WHO European Region – SWEDEN (https://www.bzga-whocc.de/fileadmin/user_upload/Dokumentel/BZGA_Factsheets_Online_Sweden.pdf) Utolsó hozzáférés: 2021.09.04.

²⁹ WHO: a szexuális nevelés alapelvei http://www.szexuálpszichologia.hu/who_iranyelvei.html#4. *A szexuális nevelés alapelvei* *eredményei* Utolsó hozzáférés: 2021.09.04.

AZ ÁTFOGÓ SZEXUÁLIS NEVELÉSI PROGRAMOK KRITIKÁJA

az Európai Bizottság 2020-as jelentése szerint pl. az Unióban 19 országban kötelező, további 8 országban pedig opcionális az iskolai szexuális nevelés valamilyen formája³⁰ (Magyarország ez utóbbi kategóriába tartozik).

Az UNESCO legfrissebb jelentése szerint³¹ a vizsgált 155 országból 78-ban rendelkeznek jogilag szabályozott szexuális neveléssel mind általános-, mind középiskolában, és további 30-ban csak a középiskolában. Érdekeség, hogy a 155 vizsgált ország között Magyarország nem szerepel.

AZ ÁLTALÁNOS SZEXUÁLIS NEVELÉS DEFINÍCIÓI, ALAPELVEI, ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

A korábban idézett, 2015-ös globális UNESCO jelentés a 2. sz. mellékletében 4 definíciót sorol fel³²: az 1994-es kairói ENSZ népesedési konferencia, az UNESCO, a WHO és az International Planned Parenthood Federation (IPPF) – amely „a szexuális és reprodukciós egészség vezető, nemzetközi civil szervezete”³³ (nem mellesleg az Egyesült Államok legnagyobb abortuszhálózatának működtetője, amelynek teljes bevétele 2019-ben 1.64 milliárd dollár volt)³⁴ – által megfogalmazott meghatározásokat.

A kairói konferencia a tizenévesek megsegítését emeli ki mint prioritást. A szexuális nevelést elsősorban az iskolai és a „közösségi szinteken” kell megvalósítani, korszpecifikusnak kell lennie, minél hamarabb kell elkezdenni, segíteni kell az érett döntéshozatalt és biztosítani kell a gender-egyenlőség fejlődését. Kulcsterületekként a gender-kapcsolatokat és -egyenlőséget, a tizenévesek elleni szexuális erőszak visszaszorítását, a felelős szexuális viselkedést, a fogamzásgátlást, a családi életet és a nemi betegségek visszaszorítását jelölte meg, kiemelve az AIDS/HIV prevenciót. (Akcióterv 4.29, 7.37, 7.41, 7.47 paragrafusok)³⁵

Az UNESCO definíciója szerint az „átfogó szexuális nevelés egy korcsoporthoz és kulturális háttérhez igazított módszer, mely a szexualitást tudományos pontossággal, realiztikusan és ítéletmentesen megközelítésben mutatja be” (International Technical Guidance on Sexuality Education, 2009).³⁶

A WHO szerint „a szexuális nevelés a szexualitás kognitív, érzelmi, társadalmi, interaktív és fizikai aspektusairól történő tanulást jelenti. Kora kisgyermekkorától egészen a felnőttkorig tart. A gyermekeknek, kiskorúaknak támogatja és védi a szexuális fejlődést.”³⁷ Ez a definíció azt is kimondja, hogy az elsődleges fókusz a szexualitáson, „mint pozitív emberi potencián és az öröm és kielégülés forrásán kell legyen.” Kimondja azt is, hogy a szexuális nevelésnek a nemzetközileg elfogadott emberi jogokon kell alapulnia, ezen belül is „különösen a tudáshoz való jogon, amely fontosabb, mint a betegségmegelőzés”.

Az IPPF definíciója alapján az általános szexuális nevelés „emberi jogi alapokon nyugszik, célja, hogy a fiatalokat felvértesse olyan tudásokkal, készségekkel, hozzáállással és értékrendszerrel, amelyek képessé teszik a szexualitásának a meghatározására és élvezetére –

³⁰ Szexuális nevelés az Európai Unióban – áttekintés; 8. oldal <file:///C:/Users/User/Downloads/KE-03-20-671-EN-N.pdf> Utolsó hozzáférés: 2021.09.05.

³¹ The journey towards comprehensive sexuality education – Global status report; Highlights <https://www.rfsu.se/globalassets/pdf/377963eng.pdf> 3. oldal utolsó hozzáférés: 2021.09.06.

³² Emerging evidence, lessons and practice in comprehensive sexuality education – a global review; Annex 2. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243106> Utolsó hozzáférés: 2021.09.06.;

³³ WHO – a szexuális nevelés alapelvei és eredményei http://www.szexualpszichologia.hu/who_iranyelvei.html#4.____A____szexu%C3%A1lis____nevel%C3%A9s____alapelvei____%C3%A9s____eredm%C3%A9nyei 2. fejezet; utolsó hozzáférés: 2021.09.06.

³⁴ Forbes.com; <https://www.forbes.com/companies/planned-parenthood-federation-of-america/?sh=5dfc19f418a1> Utolsó hozzáférés: 2021.09.06.

³⁵ Emerging evidence, lessons and practice in comprehensive sexuality education – a global review; Annex 2. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243106> Utolsó hozzáférés: 2021.09.06.;

³⁶ Ibid

³⁷ Ibid

fizikailag és emocionálisan egyaránt, individuálisan és másokkal létesített kapcsolatban is.”³⁸ Az IPPF definíciója, a WHO-hoz hasonlóan kiemeli, hogy a betegségmegelőzés másodlagos, inkább a gyermekek, fiatalok „nem ítélkező”, „nyitott”, a „szexuális és reprodukív egészséget pozitívan megközelítő” attitűdjének kialakítását hivatott segíteni.

A meghatározásokban felfedezhetőek közös pontok, és az is, hogy az átfogó szexuális nevelés bizonyos fejlődésen ment át: míg 1994-ben, a kairói konferencia idején még a prevenció volt előtérben, ez a kétezres évek első évtizedének végére háttérbe szorult, és átadta a helyét egy emberi jogi alapokra helyezett, a WHO és az IPPF megfogalmazásában „holisztikus” szexuális nevelésnek.

1994-ben az AIDS okozta sokk még élt, így a szexuális betegségek megelőzése a nem kívánt terhességek visszaszorítása mellett igen hangsúlyos volt. Bár már a kairói záródokumentumban megjelenik a genderegyenlőség mint elérni kívánt cél, még csupán mint egy a sorban, és nem is az első helyen. Ez aztán kevesebb, mint 20 év alatt megfordult, és a legfrissebb dokumentumokban már mind a WHO, mind az IPPF explicit módon kijelenti, hogy a szexuális nevelés céljai közül az emberi jogi aspektus az elsődleges, a „szexuális jólét” és a szexuális egészség megőrzése a másodlagossá vált.

A mára kialakult átfogó szexuális nevelés tehát a korábbi, az 1955-ben először Svédországban kötelező tantárgyként megjelent szexuális nevelés továbbfejlesztett verziója. Míg korábban a középpontban a megelőzés (terhesség, nemi betegségek, korai szexuális kapcsolatok, promiszkuitás) volt, ma ez átadta a helyét a (szexuális) „tudáshoz való általános emberi jogoknak”.

Korábban tehát az óvszerhasználat, a fogamzásgátlás és az abortusz népszerűsítésének elsősorban preventív okai voltak. Ahogy azt korábban tárgyaltuk, független tanulmányok egyre inkább rámutattak arra, hogy ezekkel a módszerekkel nemhogy nem csökkent, hanem az átfogó szexuális nevelés széles körű elterjedése előtti időkhöz képest szignifikánsan és folyamatosan nőtt mindazoknak a jelenségeknek a száma, amelyeknek a szexuális nevelés a visszaszorítására lett volna hivatott.

Az adatoknak, és az átfogó szexuális nevelést támogató, tudományos igényűnek mondott, valójában azonban igen gyenge tudományos színvonalat képviselő elemzéseknek az ismeretében nehéz nem arra a következtetésre jutni, hogy az ÁSZN paradigmaváltásának hátterében éppen az áll, hogy az 1. sz. verzió megbukott.

Hiszen, ha már nem a prevenció az elsődleges cél, hanem az emberi jogoknak e sajátosan értelmezett szegmense, akkor sokkal könnyebben lehet továbblépni azokon a kritikákon, amelyek hatástalannak, sőt károsnak mondják ezt a módszertant. Az elsődleges mérce ugyanis ma már nem az, hogy kevesebb-e a nem kívánt terhesség, az abortusz vagy a nemi betegségek száma, hanem az, hogy a gyermekek, fiatalok megtanulják-e szabadon, gender-inkluzív módon, nyitottan, a saját és mások örömeire megélni a saját szexualitásukat – akár annak a kárára is, ami korábban az átfogó szexuális nevelés kimondott célja, és kidolgozásának oka is volt.

A mai átfogó szexuális nevelés tehát, kimondható, hogy inkább ideológiai, mintsem szexuális jellegű. Az emberi jogok területén is tapasztalható erős paradigmaváltás (a „szexuális orientációhoz és a genderidentitáshoz való jog erősebbé vált, mint a magánélethez, a biztonsághoz és a szabadsághoz való emberi jogok”)³⁹ elérte a szexuális nevelést is, amelyet a vezető nemzetközi szervezetek a szexualitáshoz fűződő, általuk meghatározott új emberi jogok játszóterévé tettek.

³⁸ Ibid

³⁹ Jeff Johnston: How did we get to this gender confused place? <https://www.focusonthefamily.com/get-help/how-did-we-get-to-this-gender-confused-place/>
Utolsó hozzáférés: 2021.09.06.

ALTERNATÍV SZEXUÁLIS NEVELÉSI MÓDSZEREK

AZ ABSZTINENCIA PROGRAMOK

Az Egyesült Államokban az ÁSZN mellett egyes államokban és federális szinten is támogatják az ún. absztinencia programokat, vagy rizikó-elkerülő programokat (az Államkinctár 75-75 millió dollárt allokált ilyen programokra 2018-ban és 2019-ben).⁴⁰

A két szexuális nevelési iskola (átfogó szexuális nevelés és absztinencia programok) között az alapvető különbségeket Stan E. Weed és Thomas Lickona: Az absztinencia nevelés – kontextusba helyezve c. tanulmánya alapján táblázatba rendeztük, bemutatva a kétféle megközelítés legfontosabb alapvetéseit:⁴¹

ÁTFOGÓ SZEXUÁLIS NEVELÉS	ABSZTINENCIA PROGRAMOK
A tizenévesek szexuális aktivitása nem jelent problémát, ráadásul elkerülhetetlen, „úgyis csinálni fogják”, az önmegtartóztatásra nevelés eleve kudarcra van ítélve, a megoldás a megfelelő információk átadása, a fogamzásgátlók és az óvszerek használatának elterjesztése	A nem kívánt terhességek, a nemi úton terjedő betegségek megakadályozásának legbiztosabb módja, ha a tinédzserek várnak. A családi, vallási, közösségi, iskolai normák hatással vannak a tinik viselkedésére, érdemes és hatékonyan lehetséges az önmegtartóztatásra nevelés.
A szexuális élethez mindenkinek, a tizenéveseknek is joga van, meg kell tanulniuk a koruknak és identitásuknak megfelelő szexuális önrendelkezést, aminek gyakorlása egészségügyileg, pszichológiailag és társadalmilag is hasznos	A szexuális élettől való tartózkodásnak pozitív egészségügyi, pszichológiai és társadalmi hatásai vannak, ezért a tizenévesek számára a legjobb, ha a szexuális élettől a házasságig tartózkodnak; a korai szexuális életnek káros pszichológiai és testi hatásai vannak
Azt tanítja, hogy a szexuális aktivitásnak kor-specifikusan kell történnie, tiszteltben tartva a személyes fejlettséget	Nagyon fontos, hogy az kezdjen csak szexuális életet élni, aki már az önállós szintjén van, azaz önálló életet él, önálló élet vezetésére alkalmas

Ugyanez a tanulmány részletes elemzéseket közöl az ÁSZN és az absztinencia programok sikerességéről. Ellentétben a korábban említett UNESCO és WHO riportokkal, ez a munka az elemzések kritériumait és módszertanát is ismerteti, sőt arra törekszik, hogy ugyanolyan kritériumrendszerben, egymással összehasonlítható módon vizsgálja a kétféle megközelítés sikerességét.

Az elemzés rámutat arra, hogy míg a vizsgált ÁSZN programok egyike sem tudott 1 évnél hosszabb periódusban sikeres hatást tenni a tinédzserek szexuális viselkedésére és annak nem kívánt következményeire (nemi betegségek, terhességek, korai szexuális aktivitás), addig a vizsgált absztinencia programok 71%-os hatékonysággal produkáltak legalább egy évig tartó hatást.⁴² Ez pedig, lássuk be, óriási különbség az absztinencia programok javára.

Egy korábban említett, szintén tudományos igénnyel készült kutatás, a 2019-ben íródott „Az átfogó iskolai szexuális nevelés ismételt vizsgálata – globális elemzés” is hasonló következtetésre jut. Bár itt az absztinencia programok kevésbé jól teljesítenek, még mindig sokkal jobban, mint az ÁSZN. Míg az utóbbi esetében a vizsgált programok mindössze 11-15%-a bizonyult effektívnek (legalább 12 hónapig tartó pozitív hatás a megadott területeken), addig az absztinencia programok esetében ez 47%.⁴³

Összefoglalva tehát megállapítható, hogy az absztinencia programok mind az egyén egészsége és pszichológiai jóléte, mind a társadalmi hasznosság szempontjából jelentős előnyben vannak az átfogó szexuális neveléssel szemben. Az, hogy a legjelentősebb nemzetközi szervezetek a (nyilvánvaló üzleti érdektől vezérelt International Planned Parenthood Federationnel karöltve) mégis ez utóbbit támogatják, nem kizárhatóan azt jelzi, hogy ezeket a szervezeteket a társadalmi hasznosságnál és a tagállamok polgárainak jóléténél jobban érdekli az IPPF és más nagy egészségügyi szolgáltatók érdekeinek szolgálata, valamint az általuk támogatott ideológiák terjesztése.

⁴⁰ Compilation of Social Security Laws/Separate Program for Abstinence Education

⁴¹ San E. Weed and Thomas Lickona: Abstinence Education in Context, 7. és következő oldalak <https://www2.cortland.edu/dotAsset/260f7ddd-526b-41e0-9ac6-7a7f0c5eaa19.pdf> Utolsó hozzáférés: 2021.09.06.

⁴² „We are seeing a pattern of evidence that well-designed and well-implemented programs can be effective. Of the seven abstinence programs examined in Kirby’s Emerging Answers review (2007), five reported a significant reduction in rates of sexual initiation (Clark et al., 2005; Denny & Young, 2006; Doniger et al., 2001; Howard & McCabe, 1990; Weed et al., 1992). Ibid, 19. oldal; Utolsó hozzáférés: 2021.09.06.

⁴³ Re-examining the evidence for comprehensive sex education in schools. https://www.institute-research.com/CSEReport/Global_CSE_Report_12-17-19.pdf 19. oldal. Utolsó hozzáférés: 2021.09.06.

A MAGYAR MODELL: BOLDOGABB CSALÁDOKÉRT – CSALÁDI ÉLETRE NEVELÉS (CSÉN)⁴⁴

Tanulmányunk zárásul egy olyan programot mutatnék be, amely, bár már több, mint 20 éve létezik, és azokban az iskolákban, amelyekben alkalmazzák, szeretik és tartósan beépítik a tantervekbe, még nem rendelkezik olyan tudományos igényű alátámasztással, mint a fentebb, az absztinencia programokkal kapcsolatos elemzések.

Az 1999-ben, közösségi finanszírozásból indult, és azóta is szinte kizárólag önerőből fenntartott program mindazonáltal óriási sikertörténet: az általános iskola első osztályától a középiskola 12. osztályáig tartó tanterv ugyanis 2013-tól a Nemzeti Alaptanterv kiemelt területeként bekerült a magyar köznevelésbe.⁴⁵

A program nem szexuális nevelési program, tágabb is, komplexebb is annál. Tananyaga (mely más tantárgyakba integrált) felöleli mindazokat a témaköröket, amikről, bár az életben való sikeres elinduláshoz óriási szükség lenne beszélni, mindeztidáig a formális oktatásban nem volt szó: ezek (többek között) a „barátság, szerelem, szexualitás, önismeret, kommunikáció, konfliktuskezelés, szeretet-nyelvek, serdülőkor, férfi-női identitás, párválasztás, szülés, hivatás, karrier, idősor, esélyegyenlőség, elköteleződés, halál-gyász, értékek, önértékelés. Kiemelt témakörök közé tartozik a felvilágosítás másként és a családtervezés, ilyen órák igénylésekor minimum 5 alkalmat kérnek a foglalkozások megtartásához.”⁴⁶

Érdekessége ennek a programnak, hogy a szexualitáshoz való pozitív megközelítésben, annak „holisztikus” tárgyalásában és a tananyag más tantárgyakba integráltságában is hasonlóság fedezhető fel az ÁSZN-nel, míg értékrendszerében és alapvetéseiben ugyanúgy a zsidó-keresztény hagyományokban gyökerezik, mint az absztinencia programok.

Hiszem, ha ez a program eljut oda, hogy a fentiekben idézett tanulmányokéhoz hasonlóan rigorózus kritériumok mentén megméri a hatékonyságát, kiemelkedően jó eredményeket fog elérni: erre utal az iskolákban a pedagógusok és a tanulók közötti töretlen és egyre növekvő sikeressége és a szinte feltétel nélküli szülői támogatás. Hiszem, hogy ez lehet az a program, amelyik nemcsak Magyarországon, hanem a világ más országaiban is alkalmas lesz majd a jelenlegi negatív trendekkel szemben hatékonyan, az egyén és a társadalom számára is hasznos módon fellépni.

---

⁴⁴ L. https://www.parazskozpont.hu/boldogabb_csaladokert_csaladi_eletre_neveles_csen_program Utolsó hozzáférés: 2021.09.06.

⁴⁵ Ibid

⁴⁶ Ibid

FELHASZNÁLT IRODALOM

Telex, 2021. június 10, 15:29 Pedofil ellenes törvényjavaslat (újságcikk)

Telex, 2021. június 16, 18:36 Pedofilelles törvény – homoszexualitás-tüntetés (újságcikk)

International technical guidance on sexuality education: an evidence-informed approach (UNESCO, 2018)

Essential Packages Manual: Sexual and Reproductive Health and Rights Programme for Young People (Rutgers University, 2016)

C-fam.org: UNESCO Pushes Controversial Sex-Ed Rejected by General Assembly By Stefano Gennarini, J.D. | March 8, 2018 (újságcikk)

WHO: Az európai szexuális nevelés irányelvei; Vázlat a politikusok, nevelési és egészségügyi intézmények és szakemberek részére. Szövetségi Egészségnevelési Központ, Köln, 2010

Emerging evidence, lessons and practice in comprehensive sexuality education – a global review; UNESCO, 2015

Re-Examining the Evidence for Comprehensive Sex Education in Schools. The Institute for Research and Evaluation, 2019.

Thomas Lickona: Where Sex Education went wrong.

D. A. Dawson (1986), "The Effects of Sex Education on Adolescent Behavior," Family Planning Perspectives 18, 4: 162–170.

L. Harris, (1986), "American Teens Speak: Sex, Myth, TV, and Birth Control," poll commissioned by the Planned Parenthood Federation of America.

Forrai Judit: Szexuális nevelés, szexuálpszichológia (könyv fejezet; In: A tudomány-, technika- és orvostörténet kutatásának irányai és intézményei az elmúlt 40 évben

Michael Reiss: A brief history of sex education

Sexuality Education in the WHO European Region – SWEDEN

Sexuality education in the European Union – an overview (European Commission, 2020)

The journey towards comprehensive sexuality education – Global status report; Highlights 3

Forbes.com; Companies: Planned Parenthood Federation of America 2020.12.11. (újságcikk)

Jeff Johnston: How did we get to this gender confused place? 2016.09.18. (újságcikk)

Compilation of Social Security Laws/Seperate Program for Abstinence Education (American Treasury Document)

Stan E. Weed and Thomas Lickona: Abstinence Education in Context

Boldogabb családokért: családi életre nevelés; CSÉN program (parazskozpont.hu)

Szerző:
Puskás Balázs

Szerkesztő:
Horváth Máté

Grafikai tervezés:
Balás Benedek DLA

Felelős kiadó:
Dr. Grundtner Marcell Károly

Szent István Intézet 2021
szentistvanintezet.hu

A tanulmány a Batthyány Lajos Alapítvány támogatásával jelent meg.

